

Jozef Vos, ***Pleitbezorger van de psychiatrie***. ***De Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie 1871-2011*** (Utrecht: De Tijdstroom, 2011, 319 p., ISBN 978 90 5898 190 5).

In *Pleitbezorger van de psychiatrie* analyseert Jozef Vos de historische betekenis van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (NVvP) vanaf 1871, het jaar van oprichting, tot haar 140ste jubileum (2011). Het boek is niet alleen een gedegen, grondige studie van de bijdrage die psychiaters, en voorheen ook neurologen en zenuwartsen, hebben geleverd aan de ontwikkeling van de psychiatrie. De studie geeft ook een fascinerend cultuurhistorisch beeld van de ontwikkeling van de psychiatrie in haar maatschappelijke context. Vos beschrijft hoe de NVvP in de loop van haar bestaan veranderde. De organisatie begon als een kleinschalige ‘heren’club van geneesheren en gestichtsartsen die zowel het vak als het gestichtswezen – het stelsel en beheer van psychiatrische ziekenhuizen – als hun jurisdictie beschouwden. In de loop van de twintigste eeuw groeide de organisatie uit tot een maatschappelijk minder prominente, maar desalniettemin invloedrijke, gespecialiseerde beroepsvereniging van medisch specialisten. Het boek is goed leesbaar en heeft een duidelijke, chronologische structuur. Drie aspecten van de ontwikkeling van de NVvP – die al in 1871 door medeoprichter J.N. Ramaer werden onderkend – worden uiteengezet: bevordering van de psychiatrie als wetenschap, de behartiging van de (opleidings)belangen van de beroepsbeoefenaars, en de behartiging van het belang van goede dienstverlening aan patiënten.

Eind negentiende eeuw kregen medici meer invloed in de Nederlandse gestichten. Gestichtsgeneesheren droegen bij aan de ontwikkeling van psychiatrie als wetenschappelijk vakgebied en aan de (her)vorming van een wettelijk kader voor de psychiatrie. Zij wilden de positie van medici in de ‘krankzinnigenzorg’ verbeteren. Deze factoren vormden de context voor de oprichting van de vereniging, stelt Vos. Hij geeft duidelijk aan hoe de strijd om de macht in gestichten nauw verbonden was met het streven naar academische erkenning en met de verdieping van de natuurwetenschappelijke grondslag van de psychiatrie.

In het begin van de twintigste eeuw verbreedde zich het werkkterrein van breed georiënteerde ‘zenuwartsen’, onder meer door de opkomst van de psychoanalyse. Het terrein raakte tevens verdeeld. De opkomst van verschillende, vaak overlappende subverenigingen, zoals een psychiatrisch-juridisch gezelschap, een neurologie vereniging, of nieuwe verenigingen voor psychoanalyse, was de meer zichtbare uitkomst van een

breder differentiatieproces dat de psychiatrie ging kenmerken. Natuurwetenschappelijke, maatschappelijke en psychologische perspectieven, verklaringmodellen, en benaderingen kwamen naast elkaar te staan. Hierdoor kwam de eenheid binnen de vereniging onder druk te staan. Bijzonder was, zo betoogt Vos, dat de NVvP te midden van deze versnippering een bindend element bleef, ook al worstelde de organisatie voortdurend met haar professionele en wetenschappelijke identiteit. Meervoudige lidmaatschappen compenseerden in grote mate de organisatorische versnippering van de beroepsgroep. Na de Tweede Wereldoorlog werd de verdeeldheid sterker. Een natuurwetenschappelijke verankering kwam geleidelijk tegenover een fenomenologisch-antropologische stroming te staan.

In een knappe analyse van deze complexe geschiedenis van differentiatie, beschrijft Vos hoe na 1945 niet alleen de scheiding tussen psychiatrie en neurologie, maar ook de opkomst van gerelateerde, niet-medische vakgebieden (zoals de psychologie, de pedagogie, en het maatschappelijk werk) de grenzen van het medisch domein testten. Deze differentiatie dwong de psychiatrie tot het verdedigen van haar medische wortels en identiteit. In 1973 kwam het tot een daadwerkelijke splitsing van psychiatrie en neurologie in aparte medische specialismen. Dit gebeurde onder invloed van toenemende overheidsregulering van medische opleidingen en van medisch specialistische registratie die plaatsvond binnen de opbouw van de verzorgingsstaat. Andere ontwikkelingen, zoals de herziening van het universitair onderwijs en de instelling van de ziekenfondsraad, stimuleerden eveneens de vorming van afzonderlijke specialismen. Dergelijke factoren veranderden niet alleen de gezondheidszorg, maar ook de psychiatrie. Het boek geeft tevens inzicht in de ontwikkeling van het wettelijk kader in de psychiatrie en van de differentiatie in sub-specialismen. Door de gedetailleerde aandacht voor de ontwikkeling van het vakgebied vormt het boek een belangrijke aanvulling op het werk van Ruud Abma en Ido Weijers, *Met gezag en deskundigheid. De historie van het beroep psychiater in Nederland* (2005).

Een van de meest verrassende elementen van het boek vond ik Vos' overtuigend betoog dat de maatschappelijke beroering over de psychiatrie in de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw – een van de woeligste perioden in de geschiedenis van de psychiatrie – de NVvP eigenlijk nauwelijks beroerde. De brede maatschappelijke controverse over de psychiatrie bleek binnen de NVvP nauwelijks van invloed op beleidsdiscussies. Omstreden gebruik van psychofarmaca of de slechte reputatie van grote inrichtingen kwamen in de NVvP nauwelijks ter sprake. Op grond hiervan stelt Vos de belangrijke vraag aan de orde hoe representatief de NVvP eigenlijk was voor de ontwikkelingen in de psychiatrie en de geestelijke gezondheidszorg aan het einde van de jaren zestig.

Gebrek aan een duidelijke identiteit, interne verdeeldheid, en gebrek aan daadkracht kenmerkten de vereniging vanaf de jaren zeventig, die desondanks bleef bestaan. In het laatste deel van het boek betoogt Vos dat de professionele rol en identiteit van de NVvP is veranderd binnen de opkomst van de verzorgingsstaat:

langzamerhand concentreerde de NVvP zich op haar identiteit als medisch specialisme, met de nadruk op uitwisseling van wetenschappelijk onderzoek, op praktijkervaring, en op kwaliteitsbewaking. Overheidsregulering en differentiatie namen toe, en ook de NVvP professionaliseerde. Het kreeg niet alleen een verenigingsbureau, maar ook meer gespecialiseerde afdelingen. Aan het begin van de eenentwintigste eeuw, concludeert Vos, kan de hernieuwde maatschappelijke betekenis van de NVvP in drie doelen worden samengevat: wetenschappelijke beroepsvorming, bevordering van opleiding en scholing, en kwaliteitsbewaking.

Ik kan het boek van harte aanbevelen aan ieder die geïnteresseerd is in de ontwikkeling van het vakgebied psychiatrie. Zowel voor historici als beroepsbeoefenaren geeft het boek een helder inzicht in de samenhang tussen het werk en de betekenis van de beroepsvereniging en de bredere ontwikkelingen van de psychiatrie in haar sociale en culturele context.

Geertje Boschma, University of British Columbia